

Field : Linguistics

Type : Review Article

Received: 26.06.2017 - *Corrected*: 17.11.2017 - *Accepted*: 19.11.2017

Dil Öğreniminde Dinlemenin Önemi

Ahmed ALDYAB

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: ahmad.adyab@gmail.com

Öz

Şüphesiz dinleme becerisi dil öğrenmede son derece önemlidir. Dinleme becerisinin neden öğrenmede çok etkili olduğunu bu makalede açıklamaya çalıştım. Bu kapsamda; dinleme çeşitleri, dinlemenin diğer becerilerle ilişkisi (okuma, yazma, konuşma ile olan ilişkisi), dinleme uygulamaları, dinlediğini anlama testleri, dinlemenin değerlendirilmesi gibi konulara değinilerek dinlemenin dil öğrenmedeki önemi örnekler ile açıklanmıştır. Sonuç kısmında ise dinlemenin tam manası ile öğrenmeye etkili olması için kullanılması gereken teknik ve yöntemlerden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dinleme, Beceri, Öğretim, Çeşit, İlişki

The importance of Listening When Learning Foreign Language

Abstract

Certainly, Skill of Listening has utmost significancy for learning of language. In our article, I tried to explain why it is so influential one for learning. In this scope; Significance of Listening has been explained with examples for learning of language by using subjects such as kinds of listening, relations of listening with other skills i.e., reading, writing and speaking, applications of listening, tests of understanding for listening, measurement of listening. In the conclusion chapter, necessary technics and methods, which have to be used for exact effectiveness of listening to learning, have been mentioned.

Keywords: Listening, Skill, Education, Language Training

Giriş

Dinleme, dilsel becerilerden biri olarak kabul edilir, bununla işitme, anlama ve yorumlama kastedilmektedir. Bilim adamları dinleme ile işitmeyi birbirlerinden ayırmışlardır. Zira dinleme, anlama ve eleştirmekle eşanlamlıdır. Fakat işitme ise bu anlama gelmez. Kişi, dışarıdan bir ses veya hareket duyabilir ancak şarkıları, konferansları, seminerleri daha fazla dikkatli olarak dinler. Çünkü dinleme, anlamak, yorum yapmak ve eleştirmek için hassas bir işitme gerektirir. Şayet okuma, yazılı sembolleri bilmek, onları anlamak ve açıklamaksa; dinleme, söylenmiş sembolleri bilmek, onları anlamak ve yorumlamaktır.

Dinleme, insanın yaşadığı toplumda kültürünü artırmak ve deneyimlerini geliştirmek için kullandığı yöntemlerden biridir. Zira başkalarının konuşmalarını dinleme, onların görüşlerini dinledikten sonra onlarla görüş alışverişinde bulunma, okullarda, üniversitelerde derslerin açıklanmasını dinleme bütün bunların tamamı kişinin deneyimlerin geliştiren, kültürünü artıran bilgileri ve kavramları kazanması sonucunu verir ayrıca dinleme ile konuşma arasında ve sonrasında da dinleme ile okuma ve yazma arasında sağlam bir ilişki sağlar. Çünkü dinleme dönemi, diğer kalan beceriler için verimli bir hazırlanma sürecidir.

Dilbilim araştırmaları kişinin dinleme durumunda pasif sayılmadığını göstermiştir. Tam tersine aktif ve etkindir. Çünkü kişi göndericilerden kendine ulaşan sembolleri çözmeye çalışır, onları anlamaya ve onları yönetmeye çalışır. Bundan dolayı dinleme, kişinin kendisi aracılığıyla başkalarının tecrübelerini ve uzmanlıklarını gördüğü bir pencere olarak kabul edilir.

İnsanların günlük olarak iletişimde harcadıkları zamanın dağılımı aşağıdaki gibi yapılabilir.

Dinleme%45,
Konuşma%30,
Okuma ve yazma birlikte % 25,

Bu rakamlar yoluyla dinlemenin insan hayatındaki zaman olarak kapladığı yer ortaya çıkmaktadır. Çocuk çevresini diğer beceriler için bir süreç olan dinleme yoluyla tanır. Bazı edebiyatçı ve şairlerin dinleme yoluyla üne kavuştuklarını söylemek yeterlidir. Örneğin Taha Hüseyin, Ebu'l Âlâ el-Maarî, Beşşar bin Burd, onlar âmâ idiler, ışık görmüyorlardı, ancak kulakları onları sanatlarında dahiler yapmıştır.

1- Dinleme Çeşitleri

Dinleme seviyelerin farklılığına göre değişir, çocuk, ilkokulda 10-15 dakikadan fazla dikkatini toplayamaz, üniversitedeki öğrenci ise tam bir saat sınırında dikkatini toplayabilir, bundan dolayı seviyelerin farklılıklarına ve dinlemenin gayesine göre dinleme çeşitleri farklılık gösterir. Bundan dolayı dinlemeyi aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz.

1.1-Bilgi Elde Etme Amacıyla Dinleme: Kişinin herhangi bir konuda hakkında haber ve bilgiye ihtiyacı vardır. Okullardaki dersleri ve üniversitelerdeki konferansları dinleme bu tür dinlemeden sayılır. Burada dinleyene düşen, konuşanın söylediğine dikkat kesilmesi ve verdiği bilgileri doğru bir şekilde anlamasıdır (Hasan, 2005:65). Eğer dinleyici konuşana dikkatini tam olarak vermez ise, konuşmacının söylediklerini tam manasıyla anlayamaz ve daha sonra bu dinlediklerini başkalarına aktarırken yarısını aktarır diğer yarısını tahmin eder veya şuradan buradan bir biri ile alakası olmayan kelimeler ile tamamlar.

1.2- Eleştiri ve Analiz Amacıyla Dinleme: Bu tür dinlemede, dinleyenin kafasından herhangi bir düşünce geçmemeli, konuşanı tam bir dikkatle dinlemeli ve kulak vermelidir. Sonra, bu dinledikleri üzerinde düşünmeli ve objektif, adil bir hükme varmalıdır ki bunu ancak dinleyicinin, konuşanın veya konferans verenin sözünü tam anlamasıyla yapması mümkündür (Hatır, 1985:112).

1.3- Zevk Amacıyla Dinleme: Bu türde dinlemede dinleyen sıkıntıya girmeden zevk almak ve hoşlanmak ister, nağmeli bir şarkı veya müzik dinleyebilir, dinlediği hususla ilgili cevaplar verir, ya beğenip memnun olur ya da reddederek yorum yapar. Zevk alma dinlemede dinleyen kişi dinlediği şeye hızlı bir cevap verme durumunda olur, nağmeli bir şiir dinleyebilir veya besteli bir marş dinler, dinlemenin bu çeşidi rahat bir ortam gerektirir. Bu rahat dinleme, dinleyeni dinlediği şeye uyum ve ahenge götürür, ayrıca ders çalışana gelecek aşamalarda yaratıcı ifade, estetik anlamda geliştirilmesi ve edebi zevk için tükenmez bir kaynak sağlar (Selahattin, 1969:132).

2- Dinlemenin Diğer Becerilerle İlişkisi

Günlük yaşamda çok sık kullanılan dinleme becerisi, öğrenci okuma ve yazma öğrenmeden önce önemli bir rol oynar, bu becerinin diğer becerilerle kuvvetli bir bağı vardır. Zira zihnimizden çıkmaması gerekir ki dil bir bütündür ve becerileri tam bir bütünlükle oluşur, unsurları birbiri arasında organik bir bağla bağlıdır (Recep, 1998: 85). Çünkü zihinlerimizden kaybolmaz, dil tam bir bütündür becerileri bir bütün teşkil eder, aralarındaki unsurlarını organik bir bağla bağlar. Bundan dolayı işitme ile diğer dilsel beceriler arasında ilişkileri tanımamız gerekir.

Konuşanın konuşmasında evde ve çevresinde duyduğu dinleme dilini konuşmasında yansıttığı açıktır. Buna karşılık konuşmacının performansı, lehçesi, akıcı konuşması dinleyeni etkiler ve onu taklit etmeye iter. Öte yandan konuşmada güzellik, özenle konuşanın özenle dinlenmesiyle kazanılır. Zira dinleme becerilerinin gelişmesi konuşmaya başlamaya yardım eder, dinleyen uzun cümleleri ve konuşulan kompleks cümleleri anlayabilir. İşte bu dinleme ile konuşma arasındaki ilişkidir. Dinleme ve okuma arasındaki ilişkiye gelince, aralarında ilişki yüksektir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Dinleme, eğitimin ilk yıllarında sözlü öğrenmede esastır, okuma güçlüğü olan kişi, okumadan daha çok dinlemeyle öğrenir (Yunus, 1967: 121). Çünkü işitsel ayırım yeteneği okumayla ilgilidir. Bu yeteneği yüksek öğrenci okumada ilerler, düşük olduğunda ise öğrenci okumada geride kalır. Ayrıca dinleyici dinlemeye özen gösterirse, dinlediklerini ayırt edebilir, temel fikirlerini çıkarabilir ve daha sonra bu dinlediklerine ihtiyaç duyarsa onları hatırlayabilir. Öğrenciler ilk dönemlerde duyduklarını hatırlarlar, dilsel gelişimleri ile birlikte ileriki dönemlerde okuduklarını dinlediklerinden daha fazla hatırlarlar.

Dinleme ve yazma arasındaki ilişkiye gelince, iyi bir dinleyici harflerin seslerini ayırt eder, bundan dolayı onları yazabilir ve kelimelerin yazımını doğru şekilde yazar ayrıca iyi bir dinleme, kelime hazinesini artırır, bunların tamamı daha sonra yazılı ifadede yansıtılır. Buna ilave olarak iyi bir dinleyici genellikle iyi bir yazar olur, çünkü o başkalarının fikirlerinden ve görüşlerinden yararlanır ve onları kültüründe, üslubunda ve yazılarında sürdürür.

3. Dinleme Uygulaması

Dinlemenin hayatımızdaki büyük önemi dolayısıyla ilk seviyelerden başlayarak yüksek seviyelerde bitene kadar dinlemeye yeterli önemin verilmesi gerekir. Bundan dolayı öğretmenin işinde dinlemeye büyük bir yer vermesi gerekir. Bu arada dinleme uygulamasında dinlemenin değişik şekillerini kullanmalıdır.

3.1-Eğitici öğrencilerine ilk aşamada 15 dakikayı geçmeyecek şekilde belirli bir süre dinleme yaptırmalıdır (Abdulkadir, 1979:156). Bu öğrencilerin dil yeteneklerine ve seviyelerine uygun ses klipleri yoluyla yapılır. Bundan sonra öğretmen, bu ses kliplerini öğrencilerin anlama oranlarını ölçmek için basit sorular sorar. Burada öğretmenin bahsettiğimiz gibi basit kelimeler ve kolay dilsel örnekler seçmelidir.

3.2- Diğer aşamalarda öğretmen öğrencilerden birine bir hikayenin veya metnin ya da konunun özetlenmesi görevi verir. Sonra onu arkadaşlarının önünde sundurur, arkadaşları dinledikleri şeyi tartışmak için öğrenciyi dinlerler.

3.3-Öğretmen öğrencilerden bir gruba haberleri dinleme ve onun özetini sınıfta sunma görevi verir veya bir hayvanla veya çocuklukla ya da başka bir konu ile ilgili birkaç televizyon programı seyretme ile dinleme ve o konu hakkında tartışma yapmaları için ve seyrettikleri ve dinledikleri şeyin özetini sunmalarını ister.

3.4-Öğretmenin, öğrencileri dinleme okuması üzerinde eğitmesi gerekir, bu okuma, eğitim sürecinde neredeyse ihmal edilmekte olan bir tür okumadır. Burada öğretmen bir kitaptan veya dışarıdan bir yerden bir metin okur, kitaptan olursa öğretmenin okuduğu sırada öğrencilerin kitabının kapalı olması gerekir. Ve öğrencilerin öğretmenin okuduğu sırada kelimelerin telaffuzunu onların taşıdığı anlamı ve düşünceyi dikkatli bir şekilde takip etmeleri gerekir. Öğretmen okumayı bitirdikten sonra öğrencilere metnin genel fikrini ve bazı tali fikirleri sorar.

3.5-Öğretmen, öğrencilerin kapasitelerine uygun, içinde konuşmaların kaydedildiği kasetler getirir, o kasetler dinlendikten sonra tartışma tamamlanır.

3.6-Öğretmen öğrencileri ile birlikte toplumsal bir problemi çözmeyi hedefleyen veya tarihsel önemi olan bir hikayeyi anlatan bir televizyon veya sinema filmi izler. Sonra dinledikleri şey hakkında tartışma yapılır, bu tartışma yoluyla öğretmen dinleme işlemini değerlendirir.

Öğretmenin öğrencilerle etkileşim halinde bulunduğu ortama ve onların değişik seviyelerine ve okulda bulunan araç ve gereç olanaklarına uygun olarak hareket tarzını seçme özgürlüğü olduğunu unutmamamız gerekir (Said, 1998:135). Öğretmenin dinleme eğitiminde faydalı olacak ve öğrencilerin çevrelerinde ve iş hayatlarında kullanabilecekleri fonksiyonel metotları kullanma özgürlüğü vardır, bu metotlardan biri, bir parçada bulunan yeni kelime ve ifadeleri içeren, bağlam yoluyla anlama eğitimi olan dinlemede kulak eğitimi hedefleyen tonlamayı kullanarak ayırt etmedir.

4- Dinlediğini Anlama Testleri

Şüphesiz bahsettiğimiz gibi özellikle yabancı dil öğretiminde dinleme becerisine özel önem verilmektedir. Bundan dolayı uzmanlar dinlediğini anlama işlemini nasıl geliştirebileceklerini ve kuramsal esaslarını nasıl kuracaklarını araştırmaktadırlar. Sınavların bunu geliştirmede bir araç olduğu bilinmektedir. Bazı bilim adamları sınavın sesler arasını ayırma, özel öğeleri anlama ve son olarak tam anlama üzerinde gerçekleştirilmesini savunmuşlardır. (Bedir, 1990:

145) Öğretmen bu unsurlara göre ölçmesini yapar ve bununla değerlendirmesini yapar. Ancak bazı bilim adamları dinlediğini anlama sınav türlerinin çoğunun, birçok unsurun test edebileceğini sonra da eksikleri tamamlama ve öğrencinin problemlerini bulma üzerine çalışılabileceğini söylemişlerdir. Bu unsurlardan bazıları şunlardır:

4.1-Öğrencinin doğru kelimeyi işitme kabiliyetini ölçme, yani telaffuz edilen doğru kelimeyi ayırt etme kabiliyetini ölçme (سيف، وصيف :seyf, sayf) gibi, bu kelimelerdeki farklı sesleri ayırt etme işlemidir.

4.2-Öğrencinin cümledeki vurguyu ayırt etme kabiliyetini ölçme, bilindiği gibi vurgunun konuşmanın anlamını değiştirmede önemi vardır.

4.3-Normal hızda okunan Arapça bir parçanın anlaşılmasını karşılayan ölçme, bu elde etmeye çalıştığımız hedefdir. Çünkü öğrencinin duyduğunu tam olarak anlaması gerekir. Bununla genel olarak manayı anlama, vurgu ve tonlama yoluyla genel manaya ilave edilen örtülü manaları kastetmekteyiz. Bundan dolayı bu test temel olguları, örtülü manaları ve konuşanın izlenimlerini ölçen testler gibi öğrencinin anlayışı ölçen sorular sormayı gerektirir.

4.4- Daha hızlı okunan Arapça parçanın anlaşılmasını ölçme, bu testlerde öğrencilerin iletişimsel yeterliliği değerlendirilir (Daime, 1989:128). İletişimsel yeterlilik, öğrencilerin ana dili hedef dil olanların konuşmaları aracılığıyla doğal durumlarda konuşulanları anlama yeteneğidir. Buradaki ayırım, yukarıdaki testler, dinleyicilerin öğrenme aşamalarındaki seviyelerini ölçmeye yarar, buradaki testler ise öğrendiklerini normal hayatta kullanma becerilerini ölçmeye yarar.

4.5- Yapıları anlama testi, öğrencinin herhangi bir dili anlayabilmesi için o dilin yapılarını ve kalıplarını kavraması ve bilmesi gerekir (Metkur, 1992:141). Öğrenciler hedef dilin farklı kalıplarını ve yapılarını kavramaz ve anlamazsa dili ve gerekli kuralları tam olarak kullanamaz. Yapıların anlaşılmasını testi birkaç yolla yapabilir:

4.5.1 -Resim Testleri

Resim testi, öğrencinin cümleyi veya dilsel yapıları anlama yeteneğini ölçebilir. Örneğin:

Resimlerin her biri için iki cümle dinleyeceğiz, hangi cümlenin resmi doğru şekilde tanımladığını seçin.

Masanın üzerinde bir bilgisayar, bir defter, bir telefon, bir bardak, bir kalem, bir saat var.

Masanın üzerinde bir bilgisayar, bir defter, bir telefon, bir bardak, bir kalem, bir kırmızı saat var.

4.5.2- Gramer Yapılarını Belirleme Testleri

Bu test, öğrencinin dildeki belirli gramer yapılarını kavrayıp kavramadığını öğrenmek için yapılır. Örneğin: Öğrenciye “ Kısa bir cümle dinleyeceksin, bundan sonra kelime tekil mi çoğul mu belirlemelisin” deriz ve ona birkaç cümle dinletiriz.

5-Dinlemenin Değerlendirilmesi

5.1- Arapça harflerin seslerini tanıma, harfler arasındaki farklılıkları bilme, bunların yerlerini, harflerin sıfatlarını, çıkış yerlerini her birinin söyleniş şekillerini ayırt etme.

5.2-Arapçanın küçük bir harf sayılan hareketleri içerdiği bilinmektedir. “Fetha”, küçük bir “elif” olarak kabul edilir, “Damme” seste uzatması olmayan “vav” kabul edilir, “Kesra” sesi ise bir dereceye kadar “ya” sesini temsil eder. Bundan dolayı öğrencinin bu hareketleri ve bunlara karşılık gelen harfleri ayırt etmesi gerekir.

5.3-Sesli ve yazılı semboller arasındaki ilişkileri tanıma ve bunlar arasında ayırım yapabilme. Belirttiğimiz gibi Arapçada ses yönünden birbirine benzeyen sesler vardır. Bundan dolayı öğrencinin bu harfleri birbirinden ayırt etmesi gerekir. Mesela “زاي:zay” harfi “ذال:zal” harfine, “سين:sin” harfi “شاء:se” harfine, “تاء:te” harfi “طاء:ta” harfine benzer. Aralarındaki nitelik farklılıklarına rağmen öğrencilerin çoğu aralarındaki farkı ayırt edemez (İsmail, 1991:176).

5.4-Bazen bazı Arapça sesler öğrencilerin dilindeki seslere benzer, ancak bu benzeme yüzde yüz olamaz. Öğrencinin bu sesler arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanıması ve bunlar arasındaki farkları bulması gerekir. Örneğin Latince Arapçada bulunmayan “p” harfi vardır, ancak sesi “be” harfine benzer. Aynı şekilde “j” harfi Arapçada bulunmaz fakat sesi “cim” harfine yakındır. Bu durum bu seslerin birbirine karışmasına neden olur.

5.5-Diyalog ya da metnin ana fikirlerini anlama, bu başlangıçta olur.

5.6-Ana fikirler ve ikincil fikirleri arasını ayırt etme, bu aslında ileri seviyede olur.

5.7-“Nun” harfini “tenvin”den ayırma, ve ses olarak ikisini birbirinden ayırma.

5.8-Konuşmanın bağlamından ana konu ve konuşanların düşüncelerini ayırt etme.

5.9-Öğrencinin konuşmayı takip etme yeteneği ve konuşmacılar arasındaki ilişkileri anlama.

5.10-Arapçayı dinleme ve anlamı düzenleyen kuralları engel olmadan anlama.

5.11-Öğrencinin konuşmadaki eksikliklerin ne kadar olduğunu kavrama yeteneği.

5.12-Kelimenin yapısındaki düzeltme ve değiştirmeden kaynaklanan anlamlardaki değişiklikleri kavrama.

5.13-Konuşanın temposuyla bütünleşme, konuşmada hızlı konuşanların düşüncelerini yakalamak için aklını hızlı bir şekilde çalıştırır ve yavaş konuşanlarla beraber yavaşlar.

5.14-Görüşler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları bilme.

5.15-Başlangıçta duydukları arasından sonuçlar çıkararak, konuşmacının düşüncesini yakalama çalışması.

5.16-Kelimelerin sesleri arasında ayırım yapma, kelimenin sesi belki onaylama, belki de öfkelenme ve reddetme ifade ediyordur.

5.17-Yeni kelimelerin anlaşılmasında bağlamın kullanılması ve konuşanın amaçlarını kavrama.

5.18-Konuşanın vurgu ve normal tonlama yoluyla ne ifade etmek istediğini kavrama.

Sonuç

Yapılan anketler neticesinde;

İmam Hatip Liselerinin, Üniversitelerin ve Özel Dil Kurslarının çoğunluğu dinlemenin dil öğreniminde çok etkili olmadığını düşünmekte ve buna göre eğitim vermektedirler.

Günümüzde dinleme becerisini arttıracak bir çok teknolojik enstrüman varken, yukarıda saydığımız kurumlarda bu alanda çok geri teknolojiler kullanılmaktadır.

Bazı üniversiteler dinlemeye önem vermekte ancak bu üniversitelerde hala eski teknikleri kullanmaktadır.

Avrupa'daki dinleme teknik ve usullerinin örnek alınıp, özellikle Arapça öğrenmede bu tekniklerin kullanılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Dil öğreniminde önemli olan dört beceri (dinleme, yazma, okuma ve konuşma), birbirlerinden ayrı olarak değil beraber olarak uygulanmalı ki bu beceriler birbirlerini tamamlasınlar.

Öğrenciler öğrendikleri seviyeye göre dinleme becerileri geliştirmelidirler. Birinci seviyede olan bir öğrenciye, öğrenmekte olduğu dilin son seviyesi ile anlaşılabilir bir haber bülteni dinletilip, bu öğrencinin bu haber bültenini anlaması beklenilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Abdülkadir, M. (1979). *Arapça Öğretme Yöntemleri*. Kahire: Dar al-Maarif.
- Bedir, A. (1990). *Arapçada Dinleme Becerileri*. Suudi Arabistan: Eğitim Fakültesi.
- Daime, RA. (1989). *Yabancılara Arapça Öğretimi*. El Rubat: İslam Eğitim Örgütü.
- Hasan, A. (2005). *Arapça Öğretme Becerileri ve Üslubu*. Dubai: Kitap Evi.
- Hatır, MR. (1985). *Arapça Öğretim*. Dar al-Arab.
- İsmail, Z. (1991). *Arapça Öğretim Yöntemleri*. Mısır: Dar al-Maarif.
- Metkur, AA. (1992). *Eğitime Esas Kavramlar*. Riyad: Raşit Evi,.
- Recep, M. (1998). *Arapça Öğretiminde Eğitim Yöntemleri*. Mısır: Dar al-Kutub al-Alamiyah.
- Sayid, M. (1998). *Dillerin Becerisi*. Lübnan: Dar al-Kutub.
- Selahattin, M. (1969). *Lisede Arapça Öğretimi*. Kahire: Dar al-Maarif.
- Yunus, F. (1967). *Arapça Öğretim Yöntemleri*. Ayn Şems Üniversitesi Eğitim Fakültesi.